

yaklaşmıştır. Orhan Kemal, yoksulların gözüyle anlatıyordu. Halide Edip Adıvar, burjuva ile birlikte Mehmet Efendi, Dilli Kavak ve Naciye'yi de katarak yoksulun gözünden anlatmayı denemiş fakat -burada yine Fethi Naci'ye dönmek zorundayım- Halide Edip'te insanların cansız, manasız olduğundan dem vuruyordu Fethi Naci. *Hayat Parçaları*'nın en büyük sıkıntısı bu. Tüm karakterler tek boyutlu. George Martin, hiçbir kusuru olmayan 'mükemmel' bir karakter. Dolayısıyla bir roman karakteri olamıyor. Kitapları yabancı dillere çevrilip tüm dünyada çok okunan Halim Kalem (o yıllarda -1963- böyle bir yazarımız var mıydı?) de tek boyutlu. Yazarı bu kadar özgün ve aynı zamanda popüler kılan unsurlar nedir, romanda bunlara dair hiçbir iz yok. Romanda bir de ressam var. Ne var ki onun da sanatçı kişiliğine dair herhangi bir ipucundan yoksunuz. Roman boyunca pısrık bir adam olduğunu ve karısının izin verdiği kişilerin portrelerini yaptığını öğrenebiliyoruz. Kitapta bir defa bile bir iç konuşmaya rastlamıyoruz. Bu yöntemle hiç olmazsa karakterlere belli bir derinlik katıla-

bilirdi. Halide Edip, ilk satırdan son satıra dek, olup biteni 'aktarmayı' tercih etmiş.

Yazara haksızlık etmek istemem. Elbette her romanı aynı düzeyde değil. Söz gelimi bugün fazla üzerinde durulmasa da *Tatarcık*, *Sonsuz Panayır*, *Döner Ayna* gibi belli bir çizginin üstünde romanlar yazmıştır. *Vurun Kahpeye*, sadece kanonik olması hasebiyle geçiştirilemeyecek bir roman. Üstelik Halide Edip Adıvar'ın 'hakiki' bir entelektüel olduğuna kuşku yok. Ancak örneğin Tanpınar, kendi entelektüel birikimini eserlerinin âdeta her kelimesinde duyurabilirken Halide Edip, son derece dikkate değer gözlemleri ve fikirleri arasında, romanlarını beklediğimiz başyapıt düzeyine bir türlü çıkaramıyor. En azından benim için yazarın başyapıtı, anılarını derlediği *Mor Salkımlı Ev*. Harikulade bir anı kitabı. Bir kurmaca yazarının, çok okunan ve kendi deyimiyle en iddialı romanı *Sinekli Bakka*'da bile o atmosferi yakalayamamış olması şaşırtıcı. Yazarın son romanı *Hayat Parçaları* da ne yazık ki vasat bir eser olmaktan ileriye gidemiyor.

DEVLET ANA ROMANINA MARKSİST ELEŞTİRİ YÖNTEMİYLE BAKIŞ

Büşra Ünal

Devlet Ana, Kemal Tahir'in millî ve manevi değerleri canlandırmak üzere kaleme aldığı tezli bir romandır. Roman, Konya merkezli Selçuklu'ya bağlı bir uç beyliği olan Söğüt'te geçmekte ve bir beyliğin devletleşme yolunda yaşadıkları aktarılmaktadır. Marksist bakış açısı için burada önemli olan; dönemin

toplumsal, ekonomik, siyasi durumu hakkında bilgiler içeriyor oluşudur.

Eseri incelemeye başlamadan önce Marksizm ve Marksist tarih anlayışının bir ürünü olan ATÜT hakkında bilgi vermek gerekir.

Marksizm; ideolojisinin temelini, ekonomiye ve üretim ilişkilerine dayandırır. Toplumsal bir varlık olan insan yaşamını sürdürebilmek amacıyla içinde bulunduğu sosyal hayatta bazı zorunlu ilişkiler geliştirir. Bu ekonomik ilişkiler dönemin üretim şartlarıyla birleşerek üretim güçleri gelişiminde bir evreye

tekabül eder. Oluşan üretim ilişkileri; toplumun ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal üst yapısını şekillendirmekte temel yapı taşı hâline gelir. Böylece ekonomik üretim şekli içinde geliştiği toplumun maddi ve manevi yaşam biçimini belirler. Özetle Marksizm'e göre insanların varlığını belirleyen ferdi bilinçleri değildir. Tam tersine içinde geliştikleri toplumun yapısı, toplumda geliştirdikleri sosyal varlıkların bilinçlerini belirler.

Marks, insanlık tarihinde toprak mülkiyetinin evrimi için bir taslak oluşturur. Bu taslak sırasıyla ilkel topluluk, Asya tipi üretim tarzı, antik üretim tarzı, köleci üretim tarzı, germanik üretim tarzı, feodal üretim tarzı ve kapitalist üretim tarzı kısımlarından oluşur. Çalışmamıza konu olan toplum ve dönemin sosyal yapısı ile ATÜT (Asya Tipi Üretim Tarzı) arasında büyük benzerlikler görülmektedir. Bu sebeple eseri ATÜT merkezli bir incelemeye tabi tutacağız.

ATÜT (Asya Tipi Üretim Tarzı): “Burada toprak mülkiyeti devlet ya da devlet gibi bir güce aittir. Kişiler yalnızca tasarruf hakkını kullanma ve yine bu tasarrufta elde ettikleri ürünün de bir kısmını mülk sahibi ile paylaşmaktadır. Mülkiyet sahibi kamu işleri adı altında sayılacak hizmetlerle üretim araçlarını sağlamanın yanında toplumsal ihtiyaçları da karşılamakla yükümlüdür. Üretim bir meta üretimi şeklinde değildir ve bu servet birikimini engelleyen faktörlerden biri olarak kendini ortaya çıkartır.” (Şaffak, 2015: 28)

“Bu duruma göre, Marx'ın çözümlemesi temeli üzerinde Asya Tipi Üretim Biçimi'nin iki belirgin niteliği ortaya çıkmaktadır. Bunlar:

a) Özellikle ekonominin iyi yürümesi için gerekli olan işleri yapmak veya (göçebe toplumlarda savaşları yönetmek,

yağmaları örgütlemek) yerleşik toplumlarda kamu hizmetlerini gerçekleştirmek üzere toprak mülkiyetine sahip olan merkezi bir otoritenin varlığı,

b) Tarım ve el sanatlarıyla küçük çapta uğraşan köy topluluklarına dayanan bir ekonominin veya çiftçilik ve zanaatkarlık şeklinde gelişmiş bir işbölümü ve bunun sonucu olarak kendini destekler ve artık değer üretimine geçmiş bir ekonominin varlığıdır” (Şaffak, 2015: 31).

İlkel toplumlarda da üretim, toprağa dayalıdır fakat orada ancak yaşamsal faaliyetleri sürdüreceği oranda bir kazanım bulunmaktadır. Asya Tipi Üretim Tarzı'nda ise “üretim artığı” bulunmaktadır ve sömürünün temelini de bu oluşturur. Toprağa dayalı üretim şeklinde; sulama, taşıma, güvenlik, ticaret gibi büyük çaplı işler için iş birliğine ihtiyaç duyulur. Gerçekleştirilen iş birliği neticesinde küçük topluluklar birleşerek daha büyük toplulukları meydana getirir ve her bir topluluk büyük işleyişin bir organı gibi işlev görür. Bu işleyişin düzenli şekilde devamı içinse merkezi bir yapıya ihtiyaç duyulur. Topluluklar, işleyişi devam ettirebilme kabiliyetinde olan kişilere yetki verir. Bu yetki ve yapılan hizmet karşısında üretimin bir kısmı yetkilendirilen kişiye aktarılır. İş karşılığında verilen ücret şeklinde olan aşamada herhangi bir sömürü bulunmamaktadır. Neticede üretim artığı, hizmet olarak yine topluma dönmektedir fakat bir süre sonra bulunduğu konumu ve kendisine verilen idari yetkiyi topluma hizmet yerine şahsi çıkarları için kullanan kişiler meydana gelmektedir. Bu noktada sömürü başlar. Halkın, mülkiyeti değilse de tasarruf hakkı kendi elinde olan toprak üzerinden üretim sağlarken bağlılığı, devlete ya da devlet benzeri yönetim oluşumuna bağlıdır. Bağlılığın bireye indirgendiği biçim olan ATÜT'te ise bir sömürüye dönüşür çünkü halkın toprağı

tasarruf hakkı da feodalitenin temsilcisine geçmiştir.

Bu aşama, insanlık evriminin ilkel topluluktan basit sömürü sistemine geçtiği döneme tekabül eder. “Üretim fazlalığının varlığı, daha ileri bir sosyal ayrışımı ve fazlalığın bir kısmını kendine mal ederek topluluğun öteki üyelerini bu suretle sömüren bir azınlığın meydana gelmesini mümkün kılmaktadır.”

Devlet Ana kitabını ATÜT bakış açısıyla incelersek bahsi geçen dönemde de üretim, toprağa dayanmaktadır. Henüz sanayinin bulunmadığı dönemde üretim, basit el aletleri ve insan gücüyle sağlanır. Beyliğin, bir uç beyliği olması sebebiyle önemli ekonomik kaynaklardan biri de gerçekleştirilen akınlardır fakat Ertuğrul Bey, bölgesinde sulhu sağlamak amacıyla akıncılığı yasaklamıştır.

Yönetimdeki bozulmalar, Moğol istilası sebebiyle duraksayan ticaret, akıncılığın yasaklanması gibi faktörlerin ekonomiye durgunluk vermesi yetmezmiş gibi toprak da verimsizleşmiş, Anadolu topraklarında neredeyse kıtlık hüküm sürmeye başlamıştır. Batılı senyörlüklerde durum daha fenadır çünkü halk; ölesiye çalışmasına rağmen emeğinin karşılığını alamamakta, ölümle mücadele hâlinde yaşamını sürdürmektedir. Bütün kazanç az sayıda kişiden oluşan burjuvazinin elinde toplanır. Anadolu topraklarında hüküm süren fakirlik, bey-köylü herkes için geçerlidir. Osman Bey ve tebaasının oluşturduğu siyasi duruşta, ekonomik çıkarlar için iş birliği yapıldığı görülmektedir ve çıkarları en iyi gözetecek kişi, yarı demokratik bir yaklaşımla yönetici olarak seçilmiştir. Kitabın yansıttığı bakış açısına göre Osman Bey; halkın üretimini destekleyen, toplumun kazancı için daha fazlasını hedefleyen ve üretim artığını mülkiyetine geçirmeyen bir profil çizer. Tebaanın toprakta mülkiyet hakkı yok-

tur fakat tasarruf hakkı vardır. Buna karşılık feodalitenin mümessilleri tam anlamıyla mülkiyeti elinde tutar. Hem toprağın hem kazanımın yegâne sahibi konumundadırlar.

Eserde birden fazla yönetim anlayışının yansıması bulunmaktadır. Olayın odak noktasında, Osman Bey'in liderlik ettiği bir uç beyliği vardır. Bu küçük beylik, çeşitli aşamalar atılarak devletleşme yolunda ilerlemektedir. Söğüt'te ikamet eden uç beyliği, Konya merkezli Selçuklu Devleti'ne bağlıdır fakat devlet, Moğol istilalarının da tesiriyle çöküş aşamasındadır. Bu sebeple beylik ve merkez arasında güçlü bir iletişim bulunmaz. Beylik, özellikle yönetimin yozlaşmışlığı haberini aldıktan sonra kendi başına kararlar alma noktasında daha cesur davranır. Yönetimin gayrimüslim olan kısmı da iki şekilde karşımıza çıkar. Anadolu'da uç beyliğinin iletişim hâlinde olduğu gayrimüs-

lim topluluklar tekfurluklardır. Bilecik tekfurluğu, İnegöl tekfurluğu gibi tekfurluklar zayıflamış olsa da merkezî bir yönetim altındadırlar, bu sebeple tam manasıyla feodal bir yapı göstermezler. Bahsi geçen yönetici gruplarının halkla olan ilişkisi ve yönetim biçimi, ATÜT'te belirtilen biçimle uyum gösterir. Yönetici, dayanağını merkezden alan bir görevli statüsündedir. Sahip değil, düzenleyicidir.

Feodal olan ve olmayan toplulukların sosyal yaşam biçimleri önemli farklılıklar arz eder. Beylikler ya da tekfurluklar, merkezî bir bağlılıkları yani yetki veren güç-görevli sistemleri olduğu için hesap vermek durumundadırlar. Toprağın sahibi değil, ücretli yöneticisi işlevi görürler. Bu sebeple reayalarıyla olan ilişkilerinde belli bir seviyeyi korurlar. Aksi takdirde ekonomik ve siyasal işleyişte bozulmalar meydana gelir. Bu durumda da merkezî yönetim

tarafından görevlerinden alınmaları mümkündür. Bahsi geçen işleyişte halk, toprakta tasarruf hakkını elinde bulundurmaktadır ve mesuliyeti kişiye değil merkeze, üst yapıyadır. Bu şekilde zengin bir burjuvazi sınıfının ve toplumsal kast sisteminin oluşumu engellenmiş olur. Türklerdeki beylik ve Batılılardaki tekfurluk, toplumsal sınıf ayrılığının keskinleşmediği toplum yapısını karşılar. Bununla birlikte romanda, bahsi geçen dönemde sistemsel bozulmalar ortaya çıkmış ve ücretli yönetici durumundaki beyler ile tekfurlar topraklarda hâkim duruma gelmeye başlamıştır. Yetkilerini şahsi çıkarları için kullanan ve gücü tekeline alan beyler (eserde Çudaroğlu) ve tekfurlar (eserde İnegöl-Bilecik tekfurlukları) ATÜT'ü karşılayan ilkel sömürü sisteminin temsilcileri olurlar.

Senyörlükte durum daha da keskinleşir. Feodalleşen sistemde yönetici, bölgenin mutlak sahibidir. Köylüler ise köle durumundadır. Malları ve canlarıyla efendilerinin kullanımına açık olup hür hareket etme haklarından mahrumdurlar.

Kemal Tahir, idealize Türk toplumunun karşısına kıyaslayabileceği bir feodal yapı koymak ister. Bunun için de Batı'daki senyörlükleri temsilen Notüs Gladys, Kıbrıs'tan Anadolu'ya getirtilir. Feodal tutum romanda Notüs Gladys'in ağzından aktarılır: "Pazar başını arttırmaya geldi mi, senyörün keyfine dir, kimse karışamaz. Kendi toprağında dilediğini yapar. Çünkü (Tanrı) toprağı da soylular için yaratmıştır, salt toprağı değil, üstündeki köylüye de bağışlamıştır mal diye, canı çekerse asar!"

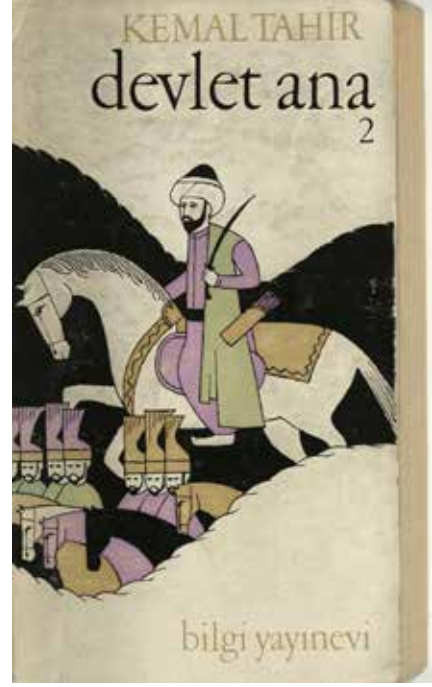
Osman Bey cephesinde böyle bir anlayış yoktur. Yönetici, halkına hizmet etmekle mükelleftir. Mükellefiyeti de büyük oranda toplumun yönetim algısına ve inanca dayanır. Notüs Gladys

örneğinde gösterilen durum, Batılıların Türklerden farklı ilerleyen gelişim aşamaları neticesinde farklı bir ahlak anlayışı ve buna bağlı şekillenen toplumsal yapıyı gözler önüne serer. Farklı toplumsal yapılar gösteren gruplar, bununla bağlantılı olarak farklı üst yapılar meydana getirmektedir. Romanın tezi, Türk alt yapısının oluşturduğu yönetim şekli yani üst yapının, Batılıların üst yapısından daha medeni ve insancıl olduğudur.

Yönetimde baş gösteren bozulmalar, şahsi çıkar elde etmek isteyen kimi kişilerce kullanılır. Eşkışyalık ve başıbozukluk artar. Daha büyük hedefleri olan Notüs Gladıyüs, Türkopol Uranha, Keşiş Benito gibi isimler zaten karışık olan ortamı daha da karıştırarak Anadolu topraklarında var olan yönetimleri bitirip mutlak hâkimiyetlerini ilan edebilecekleri feodal sistemi getirmeyi arzularlar. Verilen mücadele, bu kişilerin şahıslarına yönelik olmakla birlikte Türk toplumuna getirmek istedikleri feodal sistem ve buna bağlı şekillenecek ekonomik yapıya karşı da hareket oluşturmaktadır.

Eserden anlaşıldığı üzere, gerek Müslüman gerek gayrimüslim insanlar ganimet ya da satın alma yoluyla köleler edinmektedir. Kölelik toplumsal hayatın bir parçasıdır fakat üretim biçimini oluşturmaz, ferdi kölelik olarak varlığını devam ettirir. Köleci üretim tarzında üretim, büyük bir köle sınıfının üzerinden işler. ATÜT'ün hâkim olduğu yönetim şekillerinde ise köylünün üretim artığının yöneticilerin tasarrufunda olması, kölelik anlayışını ve köleci üretim tarzını frenlemiştir.

ATÜT kaynaklı iş bölümünün Türk-İslam toplum yapısındaki en büyük karşılığı Ahi Teşkilatı'dır. Ekonomik sınıf farklarını ve sınıflar arasındaki uçurumu engelleyen önemli bir faktör olarak

yer alır. Ahilik, 8. yüzyıl sonrası İslam toplumunda ortaya çıkan fütüvvet kurumunun devamıdır. Bu kurum yalnızca esnafı ve ticari işleyişi idare etmez. Aynı zamanda dinî, ahlaki, siyasi yükümlülükleri vardır. Ahilik sayesinde Batı'daki ekonomik sınıf farklılıkları, Türk toplumunda yerini iş bölümüne ve zanaat sınıflarına bırakır. Kazanç yahut kayıp belirli bir düzen hâlinde gerçekleşir. Yaşanan farklılaşmalardan herkes eşit derecede etkilenir.

Türk topluluğu için ekonomiyle birlikte inançta da söz sahibi olan grup Ahi Teşkilatı'dır. Teşkilata isteyen herkes giremez. Belli yükümlülükleri, sınavı ve kabul töreni vardır. Kendilerine has, inanca dayalı ahlak anlayışları bulunur. Eserde; Ahi Teşkilatı'nın kabul töreni, çocukların oynadıkları bir oyun vasıtasıyla verilir. Bu sayede hem teşkilatın işleyişi hakkında hem de dolaylı olarak toplumun teşkilata olan bakış açısı

hakkında bilgi sahibi olunur çünkü çocuklar, toplumlarından gelen insiyakla Ahi Teşkilatı'na özenmekte ve gerçek bir kabul töreniymişçesine oyuna riayet etmektedir. Ahi Babası, teşkilat üyelerini yönlendirdiği gibi yönetimde de fahri olarak hareket kabiliyetine sahiptir. Bulunduğu bölgenin yöneticisi Ahi Babası'nın (eserde Şeyh Edebali) elini öperek onun tavsiyeleriyle hareket eder. Faaliyetlerinden ve açılımlarından ona bahsederek akıl danışır. Türk toplum yapısının önemli fertlerinden olan bilge kişi rolünü bu dönemde Ahi Babası üstlenmektedir. Ahi Babası'nın ve Türk beylerinin arasındaki dayanışma hâli, toplumdaki ekonomik iş bölümünün doğal bir sonucudur. İşleyişteki düzenin aksamaması için organlar arasında iletişim yüksek olmalıdır.

Her toplumda ve her devirde olduğu gibi 13. yüzyıl Anadolu'sunda da din, sosyal işleyiş açısından önemli bir faktördür. Hem Müslüman hem gayrimüslim topluluklar güçlerini bir yönüyle Tanrı'ya dayandırır. Batılı yöneticiler, Tanrı'dan aldıkları güçle yönetimleri altındaki her şey üzerinde mutlak hâkimiyet iddiasındadırlar. Bu sebeple toprakları kendi mülkiyetleri olarak addedip istedikleri gibi tasarruf ederler. Türk toplumunda ise mutlak hâkimiyet Allah'ındır. Yönetici, yalnızca emanet koruyucusu işlevi görmektedir. Bu sebeple gayrimüslimlerde var olan çeyiz olarak toprak hediye etme âdeti Türklerde bulunmamaktadır. Toprak Allah'ındır, alınıp verilmesi mümkün değildir.

Din, toplumun sosyal ilişkilerini de şekillendirir. Müslüman halk, hem kendi arasında hem de gayrimüslimlerle olan ilişkilerinde temel İslami kurallara uyar. İnanç; günlük hayatla birlikte ekonomiyi, savaş ilkelerini ve yönetimi de şekillendirir. Ekonomik olarak yöne-

tici; gasp etmez, haraç almaz, reayayı yükümlülükler altında ezemez. Kural-lara uygun oranda vergi alabilir. Maddi durumu iyi olanlar, kırta bir oranında zekât vererek ekonomik dengenin devamlılığını ve kurban bayramları vesilesiyle et girmeyen hanenin kalmamasını sağlar. Tebaaya zulmetmeme, adaletle hükmetme, erdemli olma gibi yönetici davranışları da varlıklarını inanca dayandırır. İslam, adaletle hükmetmeyi emretmektedir. Buna karşılık Batı'nın feodaliteyle keskinleşen Tanrı ve inanç anlayışı yalnızca burjuvaziye yaşam hakkı sunar. Köylünün hak iddia etmesi mümkün değildir.

İslamiyet'in yanı sıra Türk toplumunun kolektif bilinç dışında yer eden ilkel inançlar da eserde Şamanist tören ve söylemlerle kendini gösterir. İslam'ca yasak olan kimi uygulamalar toplumun yaşayış düzeni içinde erimiş ve normalleşmiştir. Böylelikle yaşam biçimi, inanç sistemi üzerindeki etkisini de göstermiş olur. Halk, İslami-örfi bir inanç sistemi geliştirmiştir.

Sonuç

Kemal Tahir, *Devlet Ana* adlı eserinde -kısmen yanlı bir bakış açısıyla olsa da- Anadolu toplum yapısının gösterdiği hususiyetleri kaleme alır. Türklerde aile birliği, devlet-millet arasındaki uyum, millî-manevi değerlere bağlılık ve adaletle hükmetmek gibi özellikler ön plana çıkar. Türk köylüsü özgürdür, kimse toprağın ve köylünün sahibi değildir. Toplum ahlaklı, hoşgörülü, alçak gönüllü ve erdemlidir. İnsani ilişkiler ve toplumsal dayanışma gelişmiştir. Buna karşılık Batı anlayışını temsil eden yönetim biçimlerinde (feodalite), insani ilişkiler kötüdür. Sosyal tabakalaşma vardır. Feodalitenin temsilcisi (senyör), toprağın mülkiyet ve tasarruf hakkını elinde bulundurur. Köylünün üzerinde de mutlak hâkimiyeti vardır.

Bu sistem, köylüler ve yöneticiler arasında keskin bir sınıf farkı oluşturur. Feodalizm, kapitalist bir anlayışı beraberinde getirmiştir. İş gücü sağlayan grup, en çok emek harcayan fakat en az kazanan gruptur. Bu iki sistem arasında bir de ATÜT ve buna bağlı gelişen yönetim biçimi baş gösterir. ATÜT'te toprağın mülkiyeti devlete, tasarruf hakkı köylüye aittir fakat devleti temsilen gücü elinde bulunduran kişi, mülkiyet ve tasarruf hakkını şahsi çıkarları için tekeline alarak ilkel sömürü sistemini meydana getirir. *Devlet Ana*'da Çudaroğlu ile Inegöl-Bilecik tekfurlukları yönetimi bu şekilde sağlamaktadır.

Toplumun ekonomik çıkarlar için yürütmek durumunda olduğu iş birliği Ahi Teşkilatı'nın oluşumunu sağlamıştır. Bu teşkilat sayesinde üretim ilişkileri ve insani ilişkiler belli bir düzen dâhilinde ilerlemektedir.

Topluma hâkim olan inanç sistemi (İslamiyet) toplumu yönlendirdiği gibi,

toplum da inancı yönlendirir. İslamiyet öncesi inanışların ve toplumsal yaşam biçiminin tesiriyle İslami-örfi bir inanç sistemi geliştirilmiştir.

Kaynaklar

Divitçioğlu, Sencer (1966), *Asya Tipi Üretim Tarzı ve Az-Gelişmiş Ülkeler*, İstanbul: Elif Yayınları.

Eagleton, Terry (2015), *Marksizm ve Edebiyat Eleştirisi*, Çev.: Utku Özmakas, İstanbul: İletişim Yayınları.

Godelier, Maurice (1966), *Asya-Tipi Üretim Tarzı*, Çev.: Attila Tokatlı, İstanbul: Sosyal Yayınları.

Moran, Berna (2014), *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 2*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Sencer, Mustafa (1969), *Osmanlı Toplum Yapısı*, İstanbul: Ant Yayınları.

Şaffak, Tuğba (2015), *ATÜT ve Osmanlı Toplumunu*, Giresun Üniversitesi: Yüksek Lisans Tezi.

Tahir, Kemal (2016), *Devlet Ana*, İstanbul: İthaki Yayınları.

OSMANLI'DA MÜZİĞİN HİMAYESİ: SARAY ve MÛSİKÎ

Oğuzhan Et

Günümüz teknolojisiyle kolayca çoğaltılabilen ve geniş kitlelere hızlıca yayılan sanat eserleri bir anlamda meta niteliği taşıyor. Sanat ürünlerinin alınır satılır hâle gelmesiyle sanat dalları profesyonel birer meslek olarak icra edilebiliyor. Müzikte ise bu durum bir adım daha ileride. Müzisyenler, artık plak ve CD'lere dahi gerek kalmadan yaptığı eserleri internet üzerinden çeşitli uygulamalarla doğrudan dinleyiciyle buluşturabiliyor. Üstelik son yıllarda büyük

müzik şirketlerinin “desteğine ve himayesine” gerek duymadan bağımsız müzik şirketleriyle üretilen ve dolayısıyla ana akımdan en az etkilenen “İndie Müzik” oldukça popüler. Günümüzde müzisyenler, üretim ve dinleyiciye ulaşma aşamasında teknolojiden yararlanabilirken Osmanlı Dönemi'nde bu tür imkânlardan yoksun musikişinaslar, musiki faaliyetlerini nasıl sürdürüyor ve hangi muhitlerde, kimler tarafından himaye ediliyordu? Bu soruya cevap verebilecek nitelikte ve bütünlüklü bir çalışma olan *Saray ve Mûsikî: III. Selim ve II. Mahmud Dönemlerinde Mûsikînin Himayesi*, Dergâh Yayınları tarafından bu yıl içinde yayımlandı. Eser; esasen kendisi de Klasik Türk müziği eğitimi almış ve çeşitli konserlere neyzen ve hanende